

Ірина Ярославівна ЗВАРИЧ

кандидат економічних наук, доцент,
докторант,

кафедра міжнародної економіки,

Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин імені Б. Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет

E-mail: i.zvarych@tneu.edu.ua

**«ПОДАТКОВИЙ ЗСУВ» ЯК SMART-ПЕРЕДУМОВА ДО ФОРМУВАННЯ
ГЛОБАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Зварич І. Я. «Податковий зсув» як smart-передумова до формування глобальної інклюзивної циркулярної економіки. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 277-286.

Анотація

Акцентовано увагу на ролі екологічних або «зелених» податків, що є меншим тягарем на економіку, аніж податки на зарплату чи прибутковий податок, при цьому описані кращі приклади 1990-х років (Швеція, Нідерланди). Виокремлено актуальність компанії Ex'taх та smart-підхід до «податкового зсуву», що створює стимули для економії природних ресурсів та виведення їх у замкненому циклі. Зниження податків на робочу силу призводить до зростання зайнятості, а бізнес-моделі зосереджуватимуться на розумному використанні ресурсів, тобто ставатимуть циркулярно орієнтованими. Досліджено, що найнижчі податки запроваджено в Ірландії, Польщі, Румунії та на Кіпрі, а найвищі станом на 2016 рік – в Австрії, Бельгії, Швеції. Екологічні податки найнижчі в Люксембурзі, Ірландії, Німеччині та Чехії, а найвищі – у Данії та Греції. Доведено, що за допомогою «податкового зсуву» та механізмів циркулярної економіки формується інклюзивне суспільство. Відповідно до проведеного аналізу можна виокремити такі країни, у яких «податковий зсув» вже відбувається: Литва, Румунія, Словенія, Великобританія. Тобто, починаючи з 2006 по 2016 роки, ці країни пропонують інклюзивні та циркулярні бізнес-моделі, що стають правилом для їх економіки. Адже відповідний податковий зсув є ключовим елементом для розкриття соціальної сили циркулярної економіки. Описано концепцію Cradle to Cradle, на якій базується циркулярна виробнича система, та запропоновано дійсно дієву альтернативу дилемі «розвиток чи збереження», оскільки вона здатна сприяти поліпшенню природної екосистеми та водночас сприяє соціальній справедливості людини, тобто формує інклюзивне суспільство в глобальному вимірі

Виокремлено 3 базових орієнтири циркулярної економіки 2.0: інклюзивність населення; формування цінності людини; благополуччя людей.

Окреслено інклюзивні циркулярні моделі з використанням таких механізмів: Pay-As-They-Need, Pay-As-They-Grow, Paid-As-They-Care.

Ключові слова: інклюзивна циркулярна економіка; циркулярне виробництво; податкові зміни; екологічні податки; інклюзивність; циркулярна економіка 2.0.

Iryna Yaroslavivna ZVARYCH

PhD in Economics,
Associate Professor,
Doctoral Student,
Department of International Economics,
Bohdan Havrylyshyn Education and Research Institute of International Economic Relations
Ternopil National Economic University
E-mail: i.zvarych@tneu.edu.ua

“TAX SHIFT” AS A SMART PRECONDUTION FOR THE FORMATION OF INCLUSIVE CIRCULAR ECONOMY

Abstract

The author outlines the role of environmental or “green” taxes that are less burdensome for the economy than taxes on salaries or income taxes, with the description of the best examples of the 1990s (Sweden, the Netherlands).

The importance of Ex'tax and smart approach to the tax shift, which creates incentives for saving natural resources and outputting materials in a closed loop, are singled out. Reduction of taxes for labor leads to employment increase. Business models, in their turn, will focus on the wise use of resources, that is, they will become circularly oriented. It is investigated that the lowest taxes were introduced in Ireland, Romania, Cyprus, Poland. The highest taxes were in Austria, Belgium, and Sweden in 2016. Environmental taxes are the lowest in Luxembourg, Ireland, Germany and the Czech Republic, and the highest ones are in Denmark and Greece. It is proved that with the help of “tax shift” and mechanisms of circular economy an inclusive society is formed. According to the results of the analysis, it is possible to identify the countries in which this “tax shift” has already taken place. They are Lithuania, Romania, Slovenia and the United Kingdom. That is, from 2006 to 2016, these countries offer inclusive and circular business models that become the rule for their economy. After all, the corresponding tax shift is a key element for the disclosure of the social force of the circular economy. The concept of Cradle to Cradle is described in the article. It offers a truly viable alternative to the “development or conservation” dilemma, since it can contribute to the improvement of the natural ecosystem and at the same time promotes human social justice, that is, it forms an inclusive society in a global dimension. The circular production system is based on this concept. There are 3 basic benchmarks for the circular economy 2.0: inclusiveness of the population; formation of human value; the well-being of people. Inclusive circular models are outlined using Pay-As-They-Need, Pay-As-They-Grow, Paid-As-They-Care.

Keywords: *inclusive circular economy; circular production; tax changes; environmental taxes; inclusiveness; circular economy 2.0.*

JEL classification: F01, F64, H23, Q57

---

*«Те, що ми отримуємо занадто дешево, ми дуже погано цінуємо».
Томас Пейн*

Вступ

Усі наукові дослідження, здійснені стосовно концепції циркулярної економіки, показали результати, які описують конкретні реальні приклади у європейських країнах (містах). Зокрема, те, як Європа може отримати економічний прибуток у розмірі 1,8 трлн євро до 2030 року за умови, якщо буде притримуватись принципів циркулярної економіки. Та які переваги ця концепція може запропонувати емерджентними країнам та країнам, що розвиваються? Це питання актуалізується, оскільки основна частина населення у світі зосереджена в цих країнах, і в майбутньому глобальні екологічні та соціальні наслідки значною мірою залежатимуть від того, як такі країни, як Бразилія, Китай та Індія використовуватимуть свої природні ресурси.

Так Бразилія імплементує нову національну політику, що базується на використанні твердих відходів, відповідно до цього ініціює низку інновацій у соціальній, технологічній, економічній, політичній, юридичній та екологічній сферах. Відповідно до цього переваги, які вже пропонуються моделлю циркулярної економіки в зіставленні з лінійною економікою в бразильському контексті, проявляються, наприклад, в наявних неофіційних циркулярних ланцюгах поставок. При цьому потенційно важливу роль може відіграти уряд, допомагаючи виробничим мережам затверджувати модель циркулярного виробництва.

При цьому варто окреслити роль податків у циркулярній системі. Податки на заробітну плату були найбільшим джерелом податкових надходжень у 2012 році у 24 державах-членах ЄС, а в 13 державах-членах вони становили понад половину загальних податкових надходжень. Найвищі частки оподаткування зарплати спостерігались у Швеції (58,6 %), Нідерландах (57,5 %), Австрії (57,4 %) та

Німеччині (56,6 %), а у Болгарії (32,9 %), Мальті (34,6 %), Кіпрі (37,1 %) та Великобританії (38,9 %) – нижчі.

Високі податки на працю та соціальні внески створюють стимули для бізнесу, підвищуючи ефективність шляхом найму меншої кількості працівників або перенесення виробництва товарів та послуг у треті країни з низькими доходами. Ці високі податки стимулюють технологічні інновації. Для підприємств Європейського Союзу та Європейської асоціації вільної торгівлі (до складу якої входять ЄС + Ісландія, Ліхтенштейн, Швейцарія та Норвегія), податки на зарплату та соціальні внески складають понад 65 % загальної податкової ставки.

У 2012 році 500 мільйонів жителів Європи сплатили € 5,1 трлн податків (51 %), а податки на споживання (разом із податком на додану вартість, мита та зелені податки) становили 28 %, решта 21 % – з прибутків, експорту та активів.

Мета статті

Мета статті – окреслити окремі елементи податкових змін у процесі формування глобального інклюзивного суспільства на основі механізмів циркулярної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

«Перенесення частково податкового навантаження із зарплати, скажімо, на забруднення може сприяти прискоренню зайнятості та економічному зростанню. Smart-оподаткування – це стратегія перемоги».

Європейська комісія.

За визначенням Європейської Комісії, екологічні податки містять податки на енергію, транспорт, забруднення та видобуток ресурсів. Екологічні або «зелені» податки вважаються сприятливими для економічного зростання, оскільки є меншим тягарем на економіку, аніж податки на зарплату чи прибутковий податок.

Екологічні податки можуть бути надзвичайно ефективним інструментом для запобігання шкоді довкіллю. Наприклад, у Швеції, на початку 1990-х років, податок на використання добрив зменшив попит на них на них 15-20 %. У Нідерландах у 1989 році етилований бензин був оподатковуваний, оскільки наслідком його використання стали важкі забруднення. Через два місяці етилований бензин був виведений з ринку. За даними Європейської комісії, уряди можуть і вже використовують податки, пов'язані з довкіллям, щоб допомогти країні досягти своїх екологічних цілей, а також як спосіб отримання додаткового прибутку.

Відповідно до вищеописаної актуальності компанія Ex'tax¹ [1] (скорочення від вилученого податку) – це пропозиція оновити податкові системи, щоб ефективно реагувати на виклики 21-го століття, перемістивши податкове навантаження на використання та споживання природних ресурсів. Такий smart-підхід до «податкового зсуву» створює стимули економії природних ресурсів та виведення матеріалів у замкнутому циклі – тобто розвитку циркулярної економіки. Зниження податків на робочу силу дасть можливість залучити велику кількість креативних стартапів, підвищуючи зайнятість, послуги та інновації. Така ідея отримала значну підтримку 2016-2017 рр. серед академіків, міжнародних інститутів та бізнес-організацій.

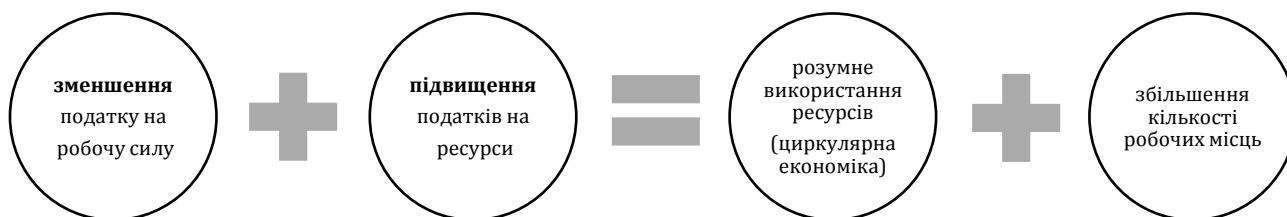

Рис. 1. Концепція Ex'tax

*За даними [2].

Концепція переміщення оподаткування чи «податкового зсуву» відома різними назвами, зокрема, екологічна податкова реформа (Environmental Tax Reform, ETR), фіскальна реформа у сфері

¹ Проект Ex'tax є незалежною організацією, який прагне до фундаментального податкового зсуву з трудової діяльності до перенесення податкового навантаження на використання природних ресурсів. Ex'tax базується на спадщині голландського підприємця Еккарта Вінцена (Eckart Wintzen) (1939-2008). Фонд надає підтримку та практичні інструменти, які допомагають впровадити Ex'tax-ідею. Остаточна місія полягає у сприянні впровадженню Ex'tax у національних та європейських фіскальних системах.

навколишнього середовища (Environmental Fiscal Reform, EFR), зелена фіскальна реформа (Green Fiscal Reform, GFR) або зелені податкові свопи (Green Tax Swaps, GTS).

Зниження податків на робочу силу призводить до зростання зайнятості (рис. 1), а бізнес-моделі зосереджуватимуться на розумному використанні ресурсів, тобто ставатимуть циркулярно орієнтованими.

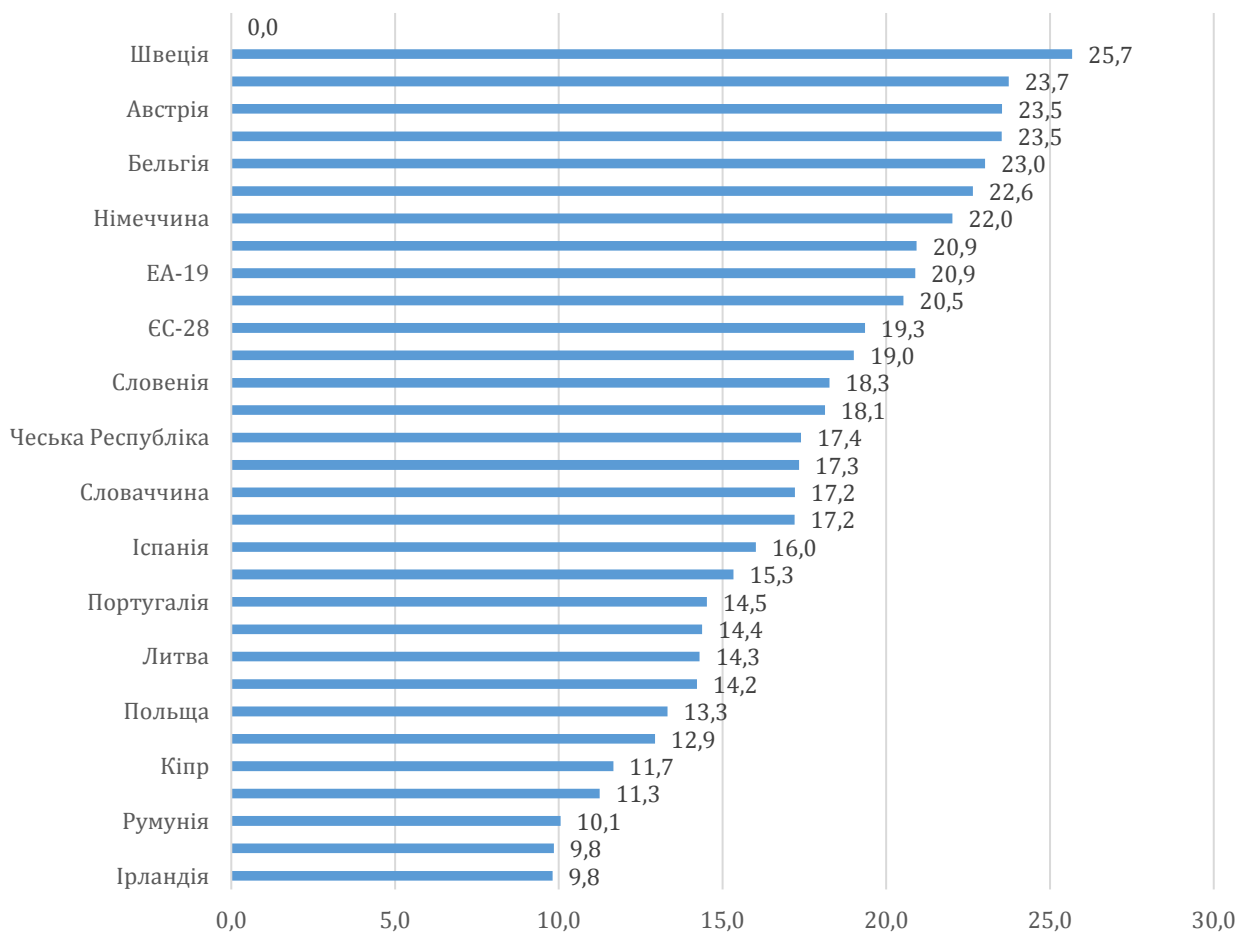

Рис. 2. Податки на оплату праці у% до ВВП, 2016 р.

*Побудовано на основі [2].

Проект Ex'tax переглянув звіти приблизно 140 основних корпорацій у 12 галузях економіки та зробив висновок, що в кожній галузі економіки підприємства вже переосмислюють свої бізнес-моделі та переорієнтовують виробництво.

Використання природних ресурсів (таких, як вода, паливо, метали та корисні копалини) зараз практично не оподатковується (рис. 3) і тому не обмежується. З іншого боку, робоча сила оподатковується високими ставками податків (рис. 2). Так рис. 2 показує, що найнижчі податки сплачують в Ірландії, Румунії, Польщі, на Кіпрі а найвищі станом на 2016 рік – в Австрії, Бельгії, Швеції. Натомість рис.3 відображає дані по екологічних податках, відповідно найнижчі – в Люксембурзі, Ірландії, Німеччині та Чехії, а найвищі – у Данії та Греції.

Тобто такі результати притаманні для лінійної економіки. Але в умовах сучасної всеохопної, циркулярної економіки відбувається адаптація архітектури фіскальної системи до принципів циркулярності. На сьогодні зелені податки забезпечують лише 6 % податкових надходжень у всьому Європейському Союзі. Ці податки здебільшого стосуються використання енергії та транспортування. Незначні 0,3 % надходжень отримують від забруднення та використання природних ресурсів, наприклад, таких, як риба [2].

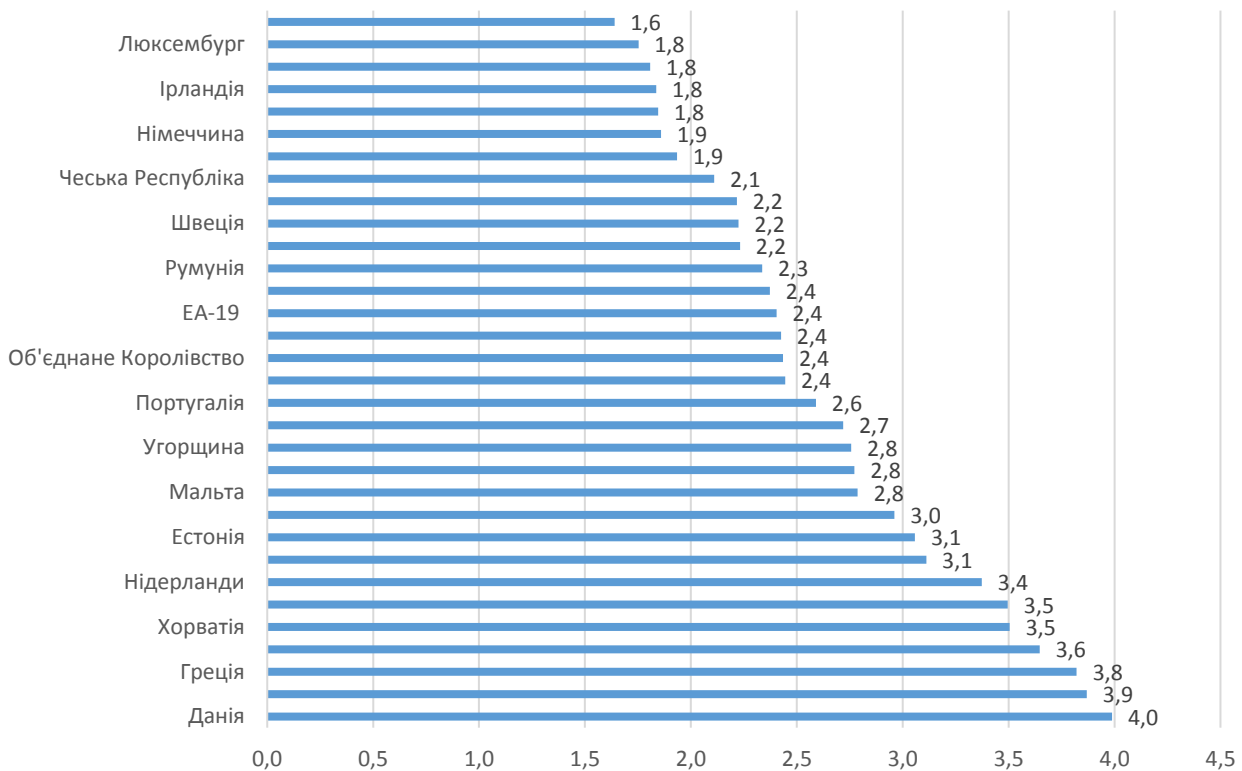

Рис. 3. Екологічні податки у % від ВВП, 2016 р.

*Побудовано на основі [2].

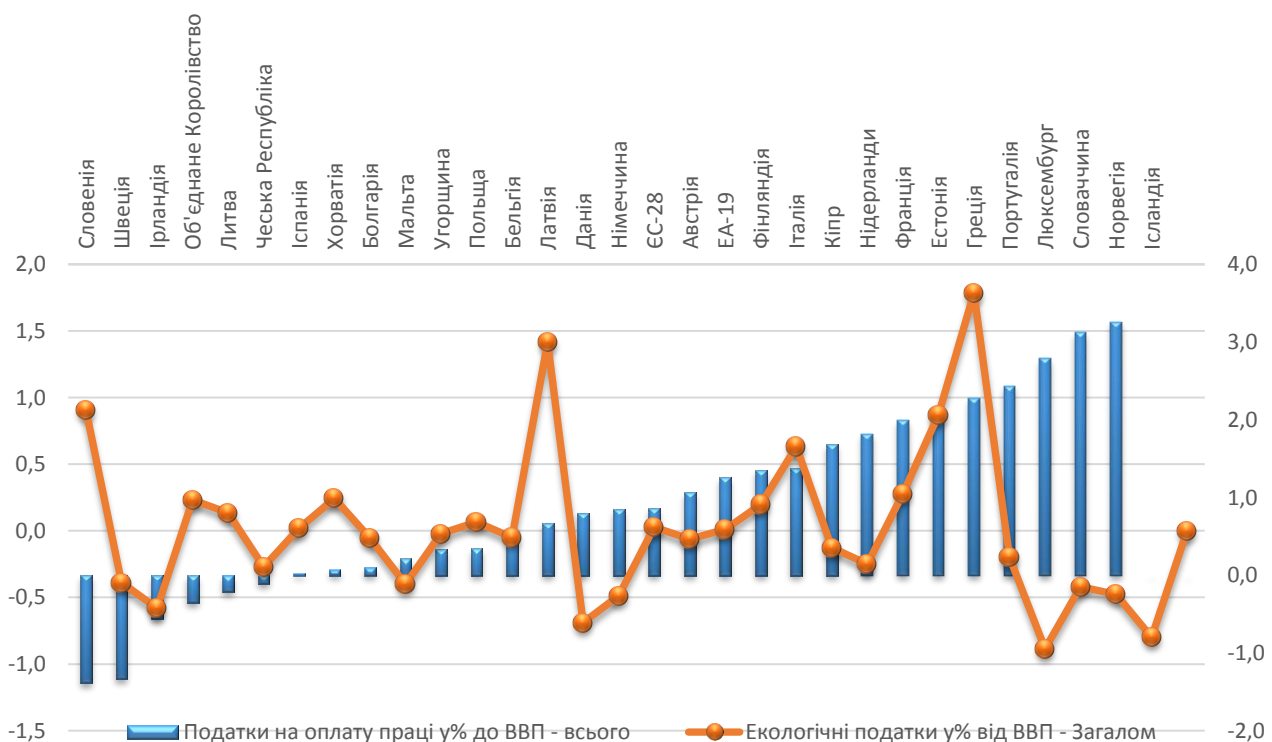

Рис. 4. «Податковий зсув» у % , 2006, 2016

*Побудовано на основі [3].

«Податковий зсув» (рис. 4) з трудових ресурсів у бік забруднення переорієнтує творчу силу підприємців, зосереджуючи увагу на скороченні кількості працівників при розумному використанні ресурсів, тобто за допомогою механізмів циркулярної економіки формуватиме інклюзивне суспільство. За розрахунками нідерландської організації «The Ex'tax Project» у співпраці з податковими фірмами Deloitte, EY, KPMG Meijburg та PwC, Ex'tax податкова зміна для Нідерландів становитиме понад 30 млрд євро.

Відповідно до проведеного аналізу (рис. 4) можна виокремити такі країни, в яких цей «податковий зсув» вже відбувається. Це Литва, Румунія, Словенія, Великобританія. Тобто, починаючи з 2006 по 2016 роки, ці країни пропонують інклюзивні та циркулярні бізнес-моделі, що стають правилом для їх економіки. Адже відповідний податковий зсув є ключовим елементом для розкриття соціальної сили циркулярної економіки [3].

Найбільшу увагу варто зосередити на податковому зсуві у податках та обмеженнях на використання поліетиленових пакетів. Для того, аби знайти найкраще рішення для України в цьому питанні, українська громадська організація ReThink¹ провели дослідження політик країн світу щодо обігу поліетиленових пакетів. За його результатами [4] стало відомо, що 33 країни повністю заборонили використання та обіг деяких поліетиленових пакетів. Найбільш жорсткими регуляціями відома Кенія, де за використання торбини можна відсидіти за ґратами до 4 років або сплатити штраф у розмірі 40 тис. дол. США, а Бангладеш став першою країною, що заборонила тонкі поліетиленові пакети ще у 2002 році. В Європейському Союзі першими заборонила поліетиленові пакети Італія – ще у 2011 році.

Крім того, 53 країни ввели часткову заборону або податок на поліетиленові пакети. Наприклад, Данія почала обкладати податком виробників ще у 1994 році. Грузія обмежила обіг поліетиленових пакетів товщиною до 15 мкм. У таких країнах, як Нідерланди та Ісландія, окрім податку, заборонене також безкоштовне розповсюдження цих пакетів. Після введення податку в Ірландії у розмірі 22 євроценти, протягом першого року попит на поліетиленові пакети знизився на 90 %.

Є країни, де діють добровільні ініціативи мереж супермаркетів чи інших операторів ринку щодо мінімізації використання поліетиленових пакетів. Таких країн вісім. Наприклад, у Сінгапурі мережі прибрали з продажу поліетиленові пакети за власною ініціативою, те саме цього року домовились робити провідні мережі Австрії.

На жаль, Україна входить до переліку країн, де не ухвалено жодних рішень, а це питання лише обговорюється (рис. 5).

Так у Франції заборонені одноразові пластикові пакети з 1 липня 2016 року. Інші пакети заборонені з 1 січня 2017 року (крім пакетів з повністю або частково біологічної сировини, що підходять для компостування). Мета використання – 100 % переробленого пластику до 2025 року. Загальна сума податку на забруднювальні роботи, на зберігання буде поступово збільшуватися вдвічі – від 40 євро за тонну до 80 євро за тонну у 2025 році, а паралельно введеться податок на товари, що не підлягають переробці. Асоціація давно вимагає цього податку, і тепер вона може мати форму загального податку на діяльність, що забруднює (TGAP – General Tax on Polluting Activities) [12], який сплачують виробники товарів, що не підлягають вторинній переробці, які до цього часу були звільнені від усіх екологічних податків (разом із розширеними секторами відповідальності виробника²), на відміну від принципу «забруднювач платить» [5].

У 2002 році Ірландія запровадила плату у розмірі 0,15 євро на поліетиленові пакети у місці продажу, що в 2007 році збільшилося до 0,22 євро. Мета полягала в тому, щоб зменшити споживання та негативні наслідки, пов'язані з пластиковими пакетами, на ландшафт. Як результат, відкинуті поліетиленові пакети знизилися з 5 % загального забруднення сміття у 2001 році до 0,13 % у 2015 році. Винагорода зібрала 200 мільйонів євро протягом 12 років. Дохід був використаний для фінансування екологічних проектів по всій країні. Плата за «ірландський пакет» із пластику вважається одним з найбільш успішних і добре прийнятих природоохоронних заходів, які коли-небудь були введені.

Фінляндія створила одну з найуспішніших систем у Європі для зменшення забруднення тари. Уряд вперше запровадив систему повернення депозитів з упаковки напоїв у 1950 році. Тепер за такою схемою збирають одноразові та скляні пляшки. З обсягом депозитів від 0,10 до 0,40 євро за контейнер, ставки повернення для одноразової упаковки досягли 95 % у 2015 році. Це було пов'язано з тісною співпрацею між урядом, громадянським суспільством, ритейлерами та індустрією напоїв. Після введення податкового набору в 1994 році уряд також запропонував стимули для виробників та імпортерів взяти участь у системі повернення депозитів.

У 1996 році у Великобританії було запроваджено податок на звалища, який відображає екологічні витрати на сміття (наприклад, викиди парникових газів), а також зменшення утворення

---

¹ ReThink працює над переосмисленням виробництва та споживання, зміною функціонування лінійної моделі економіки «бери-роби-викидай», пропонує замислитися про свій вплив на довкілля, мотивує до відповідального поводження з відходами, демонструє сталі інноваційні рішення, котрі кардинально змінюють правила гри й дають наступним поколінням шанс.

² Планування ресурсів підприємства (ERP-система) (англ. Enterprise Resource Planning).

відходів та посилення переробки. Завдяки податку, кількість відходів, що складаються на полігони, скоротилася з 50 млн т. у 2001 році до 12 млн т. у 2015 році. Нині інертні, небезпечні відходи (наприклад, бетон, пісок) оцінюються в розмірі 2,65 (2,96 євро) за тону, а податок на біовідходи (харчування, папір) становить 84,40 фунта (94,2 євро).

Рис. 5. «Пластикове середовище» формування циркулярної економіки

*Побудовано автором.

У 1992 році уряд Швеції запровадив податок на азот (NO_x) – потужний забруднювач, пов'язаний з кислотними дощами та проблемами дихання, що дозволило скоротити викиди NO_x на 30-40 %. Податок застосовувався до енергії, яка виробляється для опалення приміщень, виробництва електроенергії та промислових процесів з метою обмеження підкислення ґрунту, що підриває виробництво врожаю та пасовищ. Спочатку початкова ставка податку складала 40 крон / кг NO_x для всіх видів палива, а в 2008 році була збільшена до 50 крон / кг (приблизно 5 євро на той час). Цей дохід був використаний для відшкодування тим оподатковуваним підприємствам, які виділяють низькі обсяги NO_x, з метою стимулювання енергоефективності та зменшення будь-якого потенційно негативного впливу на конкурентоспроможність. Це призвело до того, що багато компаній впроваджували податкову систему, щоб здійснити заходи скорочення викидів. Щорічний дохід склав £ 900 млн (1 млрд євро) у 2016 році.

Ірландія відома ще одним прикладом вдалого застосування екоподатків. Зниження запасів лосося в країні призвело до того, що уряд подвоїть ціни на існуючі ліцензії на цю галузь і комерційне виловлювання лосося у 2007 році. Схема ліцензії допомогла полегшити тиск риби на запаси лосося, а прибуток використовувався для фінансування проектів, пов'язаних із збереженням та відтворенням місць проживання. Фінансування таких проектів забезпечило деякі поліпшення, зокрема стабілізацію запасів лосося. Але найголовніше, що це допомогло поліпшити стан річкових берегів та відновити прибережні зони, приносячи ширші екологічні вигоди.

Парадигма циркулярної економіки – це виробнича модель, спрямована на підтримку сталого економічного розвитку майбутнього, без шкоди для довкілля. Але чи здатна вона сприяти підтримці природних екосистем, одночасно пропонуючи користь найбільш вразливим групам суспільства? Це запитання і відображає суть взаємодії податкового навантаження та глобальної інклюзивної циркулярної економіки.

Такі економіки, що розвиваються, як Бразилія, часто стикаються з помилковою дилемою вибору між соціальним розвитком та охороною довкілля, оскільки вони виглядають дещо несумісними. Дилема стає ще більш гострою, коли певний ступінь знищення навколишнього середовища здається неминучим, якщо потрібно досягти соціального розвитку. На глобальному рівні економіка нині дотримується лінійної моделі, заснованої на «видобутку, виробництві та викиданні», і, як наслідок, здатність планети підтримувати життя швидко скорочується. Насамперед це має найбільший вплив на людей та економіку країн, що розвиваються. Два неминучих наслідки, спричинених сучасною лінійною моделлю виробництва, стають щораз більш очевидними – невідновлювані ресурси для виробництва товарів швидко стають дефіцитними, а шкода довкіллю скопійована екосистемними послугами, такими, як чиста вода, чисте повітря, родючі ґрунти та біорізноманіття, дуже часто – незворотно. З іншого боку, концепція Cradle to Cradle¹, на якій базується циркулярна виробнича система, може запропонувати дійсно дієву альтернативу дилемі «розвитку чи збереження», оскільки вона здатна сприяти поліпшенню природної екосистеми та водночас сприяє соціальній справедливості людини, тобто формує інклюзивне суспільство в глобальному вимірі. Це тому, що ця економічна модель ґрунтується на тих самих правилах, за якими виробляється природна система виробництва, яка підтримує життя.

У циркулярній економіці 2.0 [10] люди є центром моделі, де цінність починається з реалізації збалансованого суспільства для всіх, будь-яких верств та для різних країн – від найрозвиненіших до найменш розвинених. Циркулярна економіка 2.0, окрім відходів, розглядає бідність, що формує два основних зовнішніх ефекти, що ще більш соціалізує дану проблему або, як актуально говорити, – інклюзує її.

Таким чином можна виокремити 3 базові фундаментальні опорні пункти циркулярної економіки 2.0:

1. Інклюзивність населення.

Це можливість задовільнити всі свої потреби, не володіючи такими благами, а просто маючи доступ до них. Тобто інклюзивна циркулярна економіка дозволяє залучити в систему тих, яких сьогодні усунуто з наших економік, таким чином, позитивно впливає на нерівність та / або несправедливість. У цьому випадку іде мова про бізнес-стратегію для реалізації – Equity. Люди будуть залучені в циркулярну бізнесмодель Pay-As-They-Need (PATyN), тобто продукт пропонується модульно та адаптованим чином, щоб відповідати потребам будь-якого діапазону клієнтів з точки зору купівельної спроможності.

2. Формування цінності людини.

Можливість отримати більше. Оскільки навіть з низьким рівнем доходів достойне життя все-таки можливо. Доступ до економіки з метою процвітання (всупереч звинуваченням у тому, що немає змоги платити за продукти, мислення) спричинить меншу залежність від фінансових кредитів, а отже, і зменшення заборгованості. Тут бізнес-стратегія – це доступ (Access). Клієнти та нові перспективи будуть підходити до методу Pay-as-They-Grow (PATyG), тобто зосередження на тому, щоб допомогти поточним клієнтам розширюватися далі в рамках економіки або інтегрувати в нього нові перспективи. Будь-яка людина є потенційним клієнтом із різним зростанням потенціалу.

3. Благополуччя людей.

Це можливість отримати доступ до забезпеченого доходу з урахуванням того, що в «циркулярній економіці» роль робочої сили є переосмисленою. Це може призвести до створення нових робочих місць, мікро-робочих місць та мікро-завдань, які ще не існують, тобто креативне зростання зайнятості. Праця може стати цим нескінченним відновлюваним ресурсом і тривалим (W. R. Stahel). Тут бізнес-стратегія –

¹ Термін Cradle to Cradle був запропонований швейцарським архітектором Уолтером Р. Стахелем в 1970 році. У 2002 г. він був популяризований німецьким хіміком Майклом Браунградом і американським дизайнером Уільямом Макдонахом у своїй книзі «Коліска до коліски» [1]. Книга стала своєрідною інструкцією для досягнення моделі C2C, а термін був зареєстрований як торгова марка McDonough Braungart Design Хімія (MBDC). MBDC запатентував систему сертифікації продукції за принципом C2C, проте в 2012 році патент був переданий Інноваційному інституту продуктів Cradle to Cradle (англ. Інститут інновацій та інновацій виробництва Cradle to Cradle Products) для забезпечення незалежності та відкритості процесу сертифікації. На сьогодні 161 компанія бере участь у системі C2C, було видано 347 сертифікатів для 2500 продуктів (переважно в Європейському Союзі, США та Кітаї).

це вміння. Люди та робоча сила оцінюються в економіці, де вони використовуються в моделі Paid-As-They-Care (ПАТус), тобто основна увага зосереджена на використанні людей як критичного суб'єкта в новій економіці, де вони вважаються рушійною силою підтримки як біосфери (модель «людина як ресурс»), так і техносфери (модель «люди як служби»). За допомогою цих трьох додаткових підґрунть ми підсилюємо основні циркулярні принципи (рис. 6).

Рис. 6. Основні циркулярні принципи

*Побудовано автором.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Глобальна інклюзивна циркулярна економіка спрямована на створення позитивних соціальних зовнішніх наслідків на кожному етапі впровадження циркулярної економіки. Тобто соціальна складова є швидше рушійною силою, а не просто філософською причиною. Іде мова про можливість отримання найбільших життєвих благ найслабшими верствами населення та найменш розвиненими країнами.

На підставі вищезгаданого підходу можна запропонувати інклюзивні циркулярні моделі:

- A. Система, керована низькодохідним рішенням (доступ і здатність);
- B. Цикли зворотного зв'язку (доступ, власний капітал та можливість);
- C. Спільні дії на основі екосистем (Access & Equity);
- D. Сервісні служби доступу (доступ і капітал) серійні;
- E. Підхід до модульного доступу (доступ, забезпечення та здатність) -Pay-As-They-Need, Pay-As-They-Grow, Paid-As-They-Care principles;
- F. Сервісні спільні платформи (доступ, власний капітал та можливості)

Інші бізнес-моделі можуть бути створені за допомогою «циркулярного мислення» для вирішення суспільних завдань із використанням концепцій Cradle to Cradle, «Ірландського пакета». Отже, інклюзивність населення, створення цінності людини та їх благополуччя разом дають вигідні інклюзивні бізнес-моделі. Тобто в основі податкового зсуву є smart-стратегія, що дозволить сформулювати якісне інклюзивне циркулярне суспільство.

Список використаних джерел

1. Ex'tax, 2018. URL: <http://www.ex-tax.com/about/>
2. Groothuis, F. (The Ex'Tax project). New era. New plan. Europe. A fiscal strategy for an inclusive, circular economy. Utrecht, 2016. URL: http://www.ex-tax.com/files/4314/1693/7138/The_Extax_Project_New_Era_New_Plan_report.pdf.
3. Groothuis, F. The social power of the circular economy. 2015. URL: <https://circulatenews.org/2015/11/the-social-power-of-the-circular-economy>.
4. ReThink, 2018. Карта обмежень обігу поліетиленових пакетів у світі URL: <https://rethink.com.ua/uk/materials/plastic-bags/karta-obmezhen-obigu-polietilenovikh-paketiv>.
5. Senet, S. France to implement a new environmental tax? 2018. URL: <https://www.euractiv.com/section/circular-economy/news/france-to-implement-a-new-environmental-tax>.
6. Anastasio, M. The 5 most successful environmental taxes in Europe, 2017. URL: <https://metamag.org/2017/11/23/the-5-most-successful-environmental-taxes-in-europe/>
7. New suite of 40 case studies on environmental fiscal reform, 2017. URL: <https://ieep.eu/publications/new-suite-of-40-case-studies-on-environmental-fiscal-reform>.
8. Data on taxation, 2016. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en.

-
9. Fernandes, A. G. A Social Inclusive Circular Economy, is it possible? 2018. URL: https://www.cep-americas.com/single-post/2018/08/26/A-Social-Inclusive-Circular-Economy-is-it-possible?lipi=urn%3Ali%3Apage%3Ad_flagship3_feed%3B9Noy5xZrQqKk4q7KCZUZaw.
  10. Lemille, A. Circular Economy 2.0., 2018. URL: https://www.huffingtonpost.com/alexandre-lemille/circular-economy-20_b_9376488.html.
  11. Ingebrigston, S., Jakobsten, O. *Circulation Econpmics: Theory and Practice*. Peter Lang AG, International Academic Publishers. 2007, 349p.
  12. TGAP (General Tax on Polluting Activities), 2018. URL: <http://www.douane.gouv.fr/articles/a13102-tgap-general-tax-on-polluting-activities>.

References

1. *Ex'tax*. (2018). Retrieved from: <http://www.ex-tax.com/about>.
2. Groothuis, F. (2016). *(The Ex'Tax project). New era. New plan. Europe. A fiscal strategy for an inclusive, circular economy*. Utrecht. Retrieved from: http://www.ex-tax.com/files/4314/1693/7138/The_Extax_Project_New_Era_New_Plan_report.pdf.
3. Groothuis, F. (2015). *The social power of the circular economy*. Retrieved from: <https://circulatenews.org/2015/11/the-social-power-of-the-circular-economy>.
4. ReThink. (2018). *Map of the traffic restrictions plastic bags in the world*. Retrieved from: <https://rethink.com.ua/uk/materials/plastic-bags/karta-obmezhen-obigu-polietilenovikh-paketiv>.
5. Senet, S. (2018). *France to implement a new environmental tax?* Retrieved from: <https://www.euractiv.com/section/circular-economy/news/france-to-implement-a-new-environmental-tax>.
6. Anastasio, M. (2017). *The 5 most successful environmental taxes in Europe*. Retrieved from: <https://metamag.org/2017/11/23/the-5-most-successful-environmental-taxes-in-europe>.
7. *New suite of 40 case studies on environmental fiscal reform*. (2017). Retrieved from: <https://ieep.eu/publications/new-suite-of-40-case-studies-on-environmental-fiscal-reform>
8. *Data on taxation*. (2016). Retrieved from: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en.
9. Fernandes, A. G. (2018). *A Social Inclusive Circular Economy, is it possible?* Retrieved from: https://www.cep-americas.com/single-post/2018/08/26/A-Social-Inclusive-Circular-Economy-is-it-possible?lipi=urn%3Ali%3Apage%3Ad_flagship3_feed%3B9Noy5xZrQqKk4q7KCZUZaw.
10. Lemille, A. (2018). *Circular Economy 2.0*. Retrieved from: https://www.huffingtonpost.com/alexandre-lemille/circular-economy-20_b_9376488.html.
11. Ingebrigston, S., Jakobsten, O. (2007). *Circulation Econpmics: Theory and Practice*. Peter Lang AG, International Academic Publishers., 349 p.
12. TGAP. (2018). Retrieved from: <http://www.douane.gouv.fr/articles/a13102-tgap-general-tax-on-polluting-activities>.

Стаття надійшла до редакції – 03.12.2018 р., прийнята до друку – 17.12.2018 р.